

MINISTERUL EDUCAȚIEI AL REPUBLICII MOLDOVA

C U R R I C U L U M U L N A Ț I O N A L

Ș A H

CURRICULUM DE BAZĂ

(opțional)

pentru instituțiile de învățământ preșcolar/primar

și instituțiile specializate/de performanță

Chișinău, 2013

Ș A H

CURRICULUM DE BAZĂ

(opțional)

**pentru instituțiile de învățământ preșcolar/primar
și instituțiile specializate/de performanță**

Chișinău, 2013

A ELABORAT: *Asociația Obștească "Academia Națională de Șah din Moldova"*.

COORDONATOR, AUTOR DE CONCEPT:

Ion Gîrneț, Manager General al Academiei Naționale de Șah din Moldova, lector universitar de șah al Universității de Stat de Educație Fizică și Sport din Moldova, categoria I la șah.

AUTOR:

Mariana Barașianț, Șef al secției instruire a Academiei Naționale de Șah din Moldova, profesor – antrenor la Școala Sportivă Specializată de Șah și joc de Dame a DGETS Chișinău, Candidat de Maestru la Șah.

CONSULTANȚI:

Silvio Danailov, Președintele Uniunii Europene de Șah, Maestru Internațional;
Vioarel Iordachescu, Președinte al Academiei Naționale de Șah din Moldova, Vicepreședinte al Federației de Șah a Moldovei, Mare Maestru Internațional la Șah;
Ruslan Soltanici, Antrenor superior al Academiei Naționale de Șah din Moldova, Antrenor al echipei Olimpice de șah, Maestru Internațional.

SPECIALIȘTI:

Tudor Grimalschi, profesor universitar la USEFS, doctor în pedagogie;
Natalia Zotea, metodist în instituția preșcolară nr.183, gr.did. superior;
Angela Dima, metodist în instituția preșcolară nr.201, gr.did. superior;
Viorica Pelivan, specialist principal, metodist în cadrul DGETS, gr.did. II;
Iulia Băț, director adjunct al LT *Vasile Vasilache*, gr.did. I;
Stela Petrușca, director adjunct al LT *Vasile Vasilache*, gr.did. I;
Viorica Railean, profesoară, L.T. *Alexei Mateevici*, gr.did. II, or.Cricova.

RECENZENȚI:

Garry Kasparov, al 13-lea campion mondial, numărul 1 în ratingul mondial pe parcursul a 20 de ani, inclusiv până la încheierea carierei șahistice, fondator al fundațiilor de șah pe diferite continente, lider al mișcării mondiale privind introducerea șahului în școli, promotor al Declarației Scrise nr.0050 a Parlamentului European din 13 martie 2012 privind introducerea programului *Șahul în instituțiile de învățământ* în sistemele educaționale din Uniunea Europeană;
Serghei Busuioc, decan al Facultății de Pedagogie a USEFS, doctor în pedagogie, conf. univ., Maestru al sportului al URSS, Antrenor Emerit, arbitru de categorie unională;
Alexander Motylev, Mare Maestru Internațional la Șah, senior-antrenor FIDE, Campion al Federației Ruse 2001 la șah, Antrenorul echipei olimpice masculine al Federației Ruse;
Boris Itkis, Antrenor la șah, Maestru Internațional la Șah, Multiplu Campion al Moldovei la șah.

AVIZAT DE:

Ministerul Tineretului și Sportului al Republicii Moldova (Aviz nr.04/940 din 15.07.2013);
Senatul Universitatea de Stat de Educație Fizică și Sport din Moldova (proces-verbal nr.11 din 27 iunie 2013);
Academia de Științe a Republicii Moldova (Aviz nr.1304-14/5 din 12.07.2013).

I. PRELIMINARII

Conceptul și destinația. Șahul, ca disciplină educațională, oferă o posibilitate unică de sinteză: prin intermediul jocului dezvoltăm la copii toate calitățile și capacitățile necesare pentru dezvoltarea lor armonioasă. Oricine poate învăța să joace șah fără efecte negative, indiferent de vârstă, statutul social sau nivelul de dezvoltare intelectuală.

Pornind de la posibilitățile și necesitățile specifice copiilor de diferite categorii de vârste, menționăm, că șahul reprezintă un mijloc eficient de dezvoltare intelectuală. Învățarea bazelor acestui joc dezvoltă la copii orientarea în plan, memoria, formarea capacităților analitico – sintetice, îi învață să compare, să generalizeze, să anticipeze rezultatele activității lor, astfel fiind cultivate asemenea calități importante ca: perseverența, diligența, încrederea în sine, răbdarea, ingeniozitatea etc.

Învățarea șahului încă din grădiniță și clasele primare, îi va ajuta pe copii, în special pe cei din localitățile rurale, să-și dezvolte capacitățile analitice și psihice, să se mențină în acest sens la același nivel cu semenii lor de la oraș. Un rol deosebit îl are implementarea șahului în școlile rurale incomplete. Acest joc deschide ample posibilități de creație, în mod deosebit, pentru copiii cu anumite dizabilități, inclusiv pentru cei afectați de diferite tulburări funcționale, precum și pentru cei retrași, necomunicativi de fire. Mai ales, că pentru predarea bazelor jocului de șah și învățarea acestuia de către copii nu este nevoie decât de o tablă (set) de șah și de un manual.

Instituțiile educaționale preșcolare și cele de clase primare au nevoie de disciplina șahul, deoarece aceasta va asigura învățarea prin intermediul acestui joc, va asigura dezvoltarea gândirii logice la copii, va ajuta copiii la crearea algoritmului propriu de luare a deciziilor, va educa responsabilitatea pentru deciziile adoptate și, totodată, va fi un joc intelectual. Fără șah nu ne putem imagina educația completă a capacităților intelectuale și ale memoriei.

Șahul – este mai mult decât un simplu joc. Este o distracție intelectuală cu câteva elemente creative și multă știință. Pentru munca intelectuală șahul înseamnă aceeași, ce înseamnă sport pentru dezvoltarea fizică: un sistem plăcut de exerciții și dezvoltarea unor capacități ale naturii umane. Este mai simplu să formezi o gândire logică și exactă prin intermediul jocului de șah, decât prin utilizarea unei cărți de logică, însă elementele jocului nu trebuie confundate cu o distracție neserioasă. Jocul de șah este o excelentă școală a gândirii logice exacte.

Șahul face parte din curricula școlară în peste 30 de țări de pe toate continentele. În ultimele decenii în multe țări ale lumii s-au desfășurat studii și experimente care au demonstrat științific beneficiile pe care le aduce șahul în dezvoltarea personalității copiilor și tinerilor, cu rezultate concrete în îmbunătățirea performanțelor școlare.

Jocul de șah are proprietăți cu impact important asupra educației tinerei generații: distractivă, intelectuală, sportivă, culturală, etică, estetică, instrumentală, emoțională, preventivă și de sănătate socială.

Prezentul curriculum este destinat profesorilor din instituțiile de învățământ preșcolar, preuniversitar (clasele primare), din instituțiile sportive specializate, specialiștilor, autorilor de manuale și ghiduri metodice, elevilor, sportivilor.

Prezentul curriculum este un document normativ și obligatoriu pentru realizarea procesului de predare-învățare la toate nivelele curriculare.

Prezentul curriculum constituie fundamentul sistemului educațional – sportiv șahistic unic, care cuprinde toate nivelele de pregătire în domeniul șahului.

Principiile ce stau la baza acestui document:

- principiul centrării pe cel ce învață;
- principiul centrării pe nevoile celui ce învață;
- orientarea la formarea de competențe;
- principiul individualizării;
- principiul învățării bazate pe joc;
- principiul diversității contextelor și situațiilor de învățare;
- principiul parteneriatului cu familia și cu comunitatea.

II. OBIECTIVELE GENERALE ALE PREDĂRII-ÎNVĂȚĂRII ȘAHULUI VERSUS COMPETENȚELE GENERALE

1. Cunoașterea noțiunilor, terminologiei și a regulilor de bază a șahului;
2. Aplicarea cunoștințelor teoretice în partida de șah;
3. Aplicarea principiilor și procedeele de joc în alte discipline școlare și situații cotidiene;
4. Luarea deciziilor operative și bazate pe apreciere amplă a situației;
5. Manifestarea voinței, autocontrolului, spiritului competitiv;
6. Dezvoltarea memoriei, gândirii logice, calități de analiză și sinteză;
7. Formarea deprinderilor etice în raport cu adversarii și cei din jur.

III. CURRICULUM OPȚIONAL DE PREDARE-ÎNVĂȚARE A ȘAHULUI ÎN INSTITUȚIA DE ÎNVĂȚĂMÂNT PREȘCOLARĂ/PRIMARĂ

Introducere

Curriculumul dat este destinat preșcolarilor și elevilor din clasele primare. La acest nivel jocul de șah urmărește obiective exclusiv educaționale. Introducerea în lumea șahului trebuie să înceapă cu povești și jocuri. Bazele jocului de șah pot fi prezentate, ca pe o călătorie în lumea basmelor, în care fiecare copil își are regatul său și poate decide ce și cum se va întâmpla. Această metodică îi va captiva pe copii, iar regulile nu li se vor părea plictisitoare.

Jocul de șah oferă copiilor/elevilor posibilitatea să-și dezvolte prin joc toate calitățile și capacitățile necesare: cognitive, intelectuale, emoționale și sociale. Prin predarea jocului de șah se aplică mai eficient principiile și valorile promovate de sistemul educațional preșcolar din Republica Moldova. Totodată, predarea jocului de șah în grădinițe și clasele primare ar facilita atingerea competențelor-cheie, stabilite în Curriculumul național pentru clasele primare.

Unul dintre scopurile introducerii jocului de șah în sistemul de învățământ este selectarea copiilor/elevilor talentați și interesați de acest sport. Anume acești copii/elevi vor continua să învețe la nivelele 2 și 3 în instituțiile sportive specializate și vor reprezenta Republica Moldova la diverse campionate și olimpiade.

Conținuturile din prezentul curriculum sunt prevăzute pentru 3 (trei) ani de studii, iar repartizarea orientativă a orelor a fost efectuată pentru fiecare an în parte.

Curriculumul include atât ore audioriale, cât și individuale; activități de învățare/evaluare și sugestii metodologice de predare-învățare-evaluare.

3.1. Obiectivele predării-învățării șahului în instituția de învățământ preșcolară/primară versus competențele specifice

La finele disciplinei, copiii/elevii vor fi capabili să:

- cunoască aspecte generale privind jocul de șah și istoricul apariției acestuia;
- însușească bazele elementare ale jocului de șah: istoria, noțiuni, piese, mutări, reguli și procedee de joc.
- perceapă componentele spațiale ale jocului de șah (tipuri de linii, distanță, localizare, poziție);
- efectueze operații și deducții logice în cadrul jocului de șah, inclusiv în plan mintal la 2 și mai multe mutări;
- manifeste ingeniozitate, inventivitate și spirit de competiție în cadrul jocului de șah;
- manifeste perseverență, autocontrol și capacitate de a lua decizii în diverse situații;
- dezvolte capacitatea de formare a raționamentului prin aplicarea principiilor strategice specifice jocului;
- manifeste curiozitate intelectuală prin căutarea celei mai bune mutări, a celui mai reușit plan de joc;
- formeze competențele de relaționare constructivă cu semenii în cadrul jocului de șah.

3.2. Tematica și repartizarea orientativă a orelor

Nr. crt.	Tematica	Numărul de ore	
		Auditoriale	Individuale
1.	Introducere, istoria șahului	3	
2.	Regulile de șah	20	2
3.	Etica șahistă	2	
4.	Deschidere	6	
5.	Jocul de mijloc	28	2
6.	Finalul	7	
7.	Pregătirea fizică generală	2	
	Practica		10
	TOTAL	68	14

3.3. Conținuturi repartizate pe unități de învățare

3.3.1. Introducere, istoria șahului

<i>Obiective de referință vs subcompetențe</i>	<i>Unități de învățare</i>	<i>Activități de învățare/evaluare</i>
<p><i>Copilul/elevul va fi capabil să:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - cunoască legenda apariției șahului; - identifice numele campionilor și șahiștilor renumiți; - deducă fapte interesante despre istoria șahului. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Istoria dezvoltării jocului de șah; 2. Campioni mondiali; 3. Șahiști renumiți. 	<p>Lecție teoretică în grup. Evaluare prin test de cunoștințe.</p>

3.3.2. Regulile de șah

<i>Obiective de referință vs subcompetențe</i>	<i>Unități de învățare</i>	<i>Activități de învățare/evaluare</i>
<p><i>Copilul/elevul va fi capabil să:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - cunoască noțiunile de verticală (coloană), orizontală (linie), diagonală, câmp, pat, remiză; - cunoască denumirile pieselor de șah, „funcția” și valoarea estimativă a lor; - plaseze corect tabla între adversari; - demonstreze pe tabla de șah: verticala, orizontala, diagonală; - aranjeze piese de șah în poziția inițială; - efectueze mutări regulamentare cu piesele de șah; - efectueze capturarea “en passant” și rocada; 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Geometria tablei de șah; 2. Câmpurile și denumirea lor; 3. Piesele de șah:denumirea lor; 4. Mutarea turnului și nebunului; 5. Mutarea damei; Mutarea regelui; 6. Mutarea calului; 7. Mutarea pionului, transformarea pionului; 8. Rocada și cazurile când rocada este interzisă; 9. Capturarea. Capturarea “en passant”; 10. Valoarea estimativă a pieselor; 11. Șah; posibilitățile de apărare 	<p>Lecții în grup. Utilizarea tablei demonstrative de șah. Desenarea tablei de șah și a pieselor de șah. Diagrame cu probleme pentru fiecare elev. Divizarea copiilor în perechi pentru rezolvarea sarcinilor speciale. Evaluare prin test de cunoștințe. Activități practice.</p>

<ul style="list-style-type: none"> - cunoască cazuri, când rocada este interzisă; - promoveze și să transforme pionul; - efectueze șah și să se apere de șah; - pună mat; - rezolve dezlegări <i>mat într-o mutare</i>; - recunoască poziția de pat; - cunoască tipuri de notație; - noteze o poziție și să citească poziția scrisă; - scrie partida de șah; - joace partida de șah de la început până la mat. 	<p>de la șah. Mat;</p> <p>12. Rezolvarea dezlegărilor <i>mat într-o mutare</i>;</p> <p>13. Rezultatul partidei. Remiza. Pat;</p> <p>14. Joc practic;</p> <p>15. Notația șahistă.</p>	
--	--	--

3.3.3. Etica șahistă

<i>Obiective de referință vs subcompetențe</i>	<i>Unități de învățare</i>	<i>Activități de învățare/evaluare</i>
<p><i>Copilul/elevul va fi capabil să:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - cunoască regulile de conduită în timpul partidei; - înțeleagă regulile de conduită la turneul de șah; - salute și să felicite adversarul; - demonstreze respectul față de adversar; - perceapă în mod corespunzător rezultatul partidei. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Regulile de conduită în timpul unei partide de șah; 2. Regulile de conduită la un turneu de șah; 3. Codul de șah al FIDE. 	<p>Lecție teoretică în grup. Evaluare prin observarea respectării de către elevi a regulilor de conduită în timpul lecțiilor practice.</p>

3.3.4. Deschidere

<i>Obiective de referință vs subcompetențe</i>	<i>Unități de învățare</i>	<i>Activități de învățare/evaluare</i>
<p><i>Copilul/elevul va fi capabil să:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - cunoască noțiunea de centru mic și centru mare; - aplice regulile generale de dezvoltare; - identifice greșeli tipice în deschidere; - clasifice deschiderile; - dezvolte corect piesele și pionii; - înceapă corect partida; - joace varianta teoretică din deschiderea aleasă. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Centru mic și centru mare; 2. Regulile de dezvoltare; 3. Cum trebuie de început partida; 4. Varianta din deschidere aleasă; 5. Clasificarea deschiderilor; 6. Greșeli tipice în deschidere. 	<p>Lecții în grup cu utilizarea tablei demonstrative de șah. Divizarea elevilor în perechi pentru lecții practice. Evaluare prin joc practic.</p>

3.3.5. Jocul de mijloc

<i>Obiective de referință vs subcompetențe</i>	<i>Unități de învățare</i>	<i>Activități de învățare/evaluare</i>
<p><i>Copilul/elevul va fi capabil să:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - cunoască tipurile de atac; - cunoască tipurile de lovituri tactice; - definească procedeul tactic, noțiunea de sacrificiu, varianta forțată, combinația; - definească noțiunile de procedee tactice de bază; - rezolve dezlegări simple cu lovituri tactice; - efectueze lovituri tactice în partidă; - evalueze poziția; - elaboreze un plan de joc și să riposteze planului de joc al adversarului; - indice și/sau să efectueze legătura; - determine procedeul tactic utilizat și să efectueze combinații folosind procedee tactice; - calculeze varianta forțată; - efectueze combinații simple în partida de șah și să rezolve combinații simple; - evalueze structura de pioni, amplasarea pieselor; - efectueze contraatacul; - realizeze atacul la regele advers; - realizeze avantajul material. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Lovituri tactice. Atac și apărare. Atac liniar. Atac grupat. Atac dublu. Șah dublu. Atac prin descoperire. Șah prin descoperire. 2. Evaluarea poziției. 3. Planul de joc. 4. Procedee tactice. Combinații. Sacrificiu. Varianta forțată. 5. Legătura. Eliminarea apărătorului. 6. Distragere și atragere. 7. Interferența și eliberarea liniilor. 8. Blocarea și eliberarea câmpului. 9. Rezolvarea combinațiilor. 10. Structura de pioni. 11. Mobilitatea pieselor. 12. Contrajoc. 13. Atac la regele advers. 14. Realizarea avantajului material. 	<p>Lecții în grup cu utilizarea tablei demonstrative de șah. Sarcini individuale. Rezolvarea problemelor în diagrame. Lecții practice. Evaluare prin test de cunoștințe.</p>

3.3.6. Finalul

<i>Obiective de referință vs subcompetențe</i>	<i>Unități de învățare</i>	<i>Activități de învățare/evaluare</i>
<p><i>Elevul va fi capabil să:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - cunoască algoritmul efectuării mat regelui solitar; - definească noțiunea de opoziție; - cunoască regula “pătrat al pionului”; - pună mat liniar; - calculeze pătratul pionului; - ocupe opoziția; - joace finaluri de pioni elementare. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Mat liniar. 2. Mat cu dama și rege contra rege. 3. Mat cu un turn și rege contra rege. 4. Mat cu 2 nebuni. 5. Opoziția. 6. Pătrat al pionului. 7. Finaluri de pioni. 	<p>Lecții în grup cu utilizarea tablei demonstrative de șah. Sarcini individuale (rezolvarea problemelor). Sarcini tematice pentru perechile de elevi. Evaluare prin test de cunoștințe.</p>

3.3.7. Pregătirea fizică generală

<i>Obiective de referință vs subcompetențe</i>	<i>Unități de învățare</i>	<i>Activități de învățare/evaluare</i>
<i>Copilul/elevul va fi capabil să:</i> - demonstreze calități și capacități motrice și funcționale de bază.	1. Pregătirea fizică generală.	Teste motrice și funcționale.

Bibliografie

1. Ceteraș M. "Lección de șah pentru începători", București, 2007.
2. Ministerul Educației a RM, Curriculumul Educației Copiilor de Vârsta timpurie și preșcolară (1 – 7 ani) în R.Moldova, Chișinău.
3. Ministerul Educației a RM, Curriculum Școlar, clasele I – IV, Chișinău, 2010.
4. Габбазов А. «Учимся играть в шахматы – развиваем интеллект», Ульяновск, 2007.
5. Сухин И., Шахматы для детей от 0 до 14 лет, родителей и педагогов Chess for children aged 0 to 14, their parents and teachers ФЕДЕРАЛЬНЫЙ КУРС "ШАХМАТЫ – ШКОЛЕ" Программа "Шахматы, второй год" (Программы общеобразовательных учреждений. Начальные классы (1 – 3)., Москва: Просвещение, 1996.

IV. CURRICULUM OPȚIONAL DE PREDARE-ÎNVĂȚARE A ȘAHULUI ÎN INSTITUȚIILE SPECIALIZATE

Introducere

Prezentul curriculum este destinat predării învățării șahului în instituțiile specializate. La acest nivel, jocul de șah, pe lângă funcția educațională, urmărește și obiective sportive. Elevii trebuie să însușească teoria și istoria șahului, să aibă o bună pregătire fizică generală, să-și dezvolte calitățile și capacitățile sportive. Studiarea șahului la acest nivel include elemente de pregătire sportivă: teoria, practica la nivel național și internațional, regimul sportiv și pregătirea psihologică corespunzătoare.

Curriculumul are drept scop descoperirea copiilor/elevilor talentați și oferirea unei posibilități acestora de a alege șahul, ca ocupație general-educativă, care ajută la îmbunătățirea performanțelor personale sau șahul ca profesie.

Conținuturile din prezentul curriculum sunt prevăzute pentru 3 (trei) ani de studii, iar repartizarea orientativă a orelor a fost efectuată pentru fiecare an în parte.

Curriculumul include atât ore auditoriale, cât și individuale; activități de învățare/evaluare și sugestii metodologice de predare-învățare-evaluare.

4.1. Obiectivele predării-învățării șahului în instituția de învățământ specializată versus competențele specifice

La finele disciplinei, elevii vor fi capabili să:

- cunoască aprofundat elementele esențiale a jocului de șah;
- manifeste ingeniozitate, inventivitate și spirit de competiție în cadrul jocului de șah;
- efectueze operații și deducții logice în cadrul jocului de șah, inclusiv în plan mintal la 2 și mai multe mutări;
- dezvolte abilitățile cognitive înalte prin utilizarea șahului, ca joc de învățare a unor tehnici specifice de gândire strategică și tactică;
- consolideze competențele de rezolvare a problemelor, învățarea cum să ia decizii dificile și abstracte independent;
- selecteze “cea mai bună” alegere dintr-un număr mare de opțiuni;
- ia decizii corecte și rapide sub presiunea timpului;
- dezvolte capacitatea de formare a raționamentului prin aplicarea principiilor strategice specifice jocului;
- corespundă nivelului categoriei I la șah.

4.2. Tematica și repartizarea orientativă a orelor

Nr. crt.	Tematica	Numărul de ore	
		Auditoriale	Individuale
1.	Istoria șahului	18	
2.	Deschidere	60	10
3.	Jocul de mijloc	90	
4.	Finalul	60	10
5.	Pregătirea fizică generală	4	
6.	Pregătirea psihologică	4	
7.	Codul de șah	4	
8.	Studierea literaturii de șah	20	10
9.	Seminare de arbitraj	4	
10.	Turnee de calificare, participarea la competiții	42	35
	TOTAL	306	65

4.3. Conținuturi repartizate pe unități de învățare

4.3.1. Istoria șahului

<i>Obiective de referință vs subcompetențe</i>	<i>Unități de învățare</i>	<i>Activități de învățare/evaluare</i>
<p><i>Elevul va fi capabil să:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - cunoască stilul de joc al șahiștilor renumiți; - analizeze partide de șah clasice. 	1. Partide clasice ale campionilor mondiali și ale șahiștilor renumiți.	Lecții în grup cu utilizarea tablei demonstrative de șah. Evaluare prin test de cunoștințe.

4.3.2. Deschidere

<i>Obiective de referință vs subcompetențe</i>	<i>Unități de învățare</i>	<i>Activități de învățare/evaluare</i>
<p><i>Elevul va fi capabil să:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - cunoască teoria deschiderilor alese pentru alb și negru. 	1. Teoria deschiderilor alese pentru alb și negru.	Lecții în grup cu utilizarea tablei demonstrative de șah. Lecții practice. Evaluare prin test de cunoștințe.

4.3.3. Jocul de mijloc

<i>Obiective de referință vs subcompetențe</i>	<i>Unități de învățare</i>	<i>Activități de învățare/evaluare</i>
<p><i>Elevul va fi capabil să:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - evalueze poziția în baza elementelor de bază; 	1. Evaluarea poziției. 2. Planuri de joc tipice. 3. Profilactica.	Lecții în grup cu utilizarea tablei demonstrative de șah;

<ul style="list-style-type: none"> - compună un plan de joc în baza evaluării efectuate; - anticipeze amenințările adversarului; - indice slăbiciuni în structura de pioni; - utilizeze slăbiciuni în structura de pioni a adversarului; - efectueze atacul minorității de pioni; - determine valoarea relativă a pieselor; - utilizeze avantajul a 2 nebuni; - rezolve diferite combinații în câteva mutări; - calculeze variante forțate. 	<p>4. Structura de pioni. 5. Atacul minorității de pioni. 6. Valoarea relativă a pieselor. 7. Avantajul a 2 nebuni. 8. Linii deschise. 9. Combinații tipice. 10. Contrajoc. 11. Tehnica de calcul. 12. Analiza partidelor proprii.</p>	<p>Sarcini individuale și în perechi; Analiza partidelor proprii. Evaluare prin test de cunoștințe.</p>
--	--	---

4.3.4. Finalul

<i>Obiective de referință vs subcompetențe</i>	<i>Unități de învățare</i>	<i>Activități de învățare/evaluare</i>
<p><i>Elevul va fi capabil să:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - evalueze finalul; - demonstreze tehnica de calcul în finaluri. 	<p>1. Finaluri de pioni. 2. Finaluri de turnuri. 3. Finaluri cu piese ușoare. 4. Finaluri cu piese grele. 5. Finaluri atipice.</p>	<p>Lecții în grup cu utilizarea tablei demonstrative de șah; Lecții practice. Evaluare prin test de cunoștințe.</p>

4.3.5. Pregătirea fizică generală

<i>Obiective de referință vs subcompetențe</i>	<i>Unități de învățare</i>	<i>Activități de învățare/evaluare</i>
<p><i>Elevul va fi capabil să:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - demonstreze calități și capacități motrice și funcționale. 	<p>1. Pregătirea fizică generală.</p>	<p>Teste motrice și funcționale.</p>

4.3.6. Pregătirea psihologică

<i>Obiective de referință vs subcompetențe</i>	<i>Unități de învățare</i>	<i>Activități de învățare/evaluare</i>
<p><i>Elevul va fi capabil să:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - se pregătească psihologic către turneu/ partida de șah; - perceapă corespunzător rezultatul partidei (câștig/pierdere). 	<p>1. Pregătirea psihologică.</p>	<p>Teste psihologice.</p>

4.3.7. Codul de șah

<i>Obiective de referință vs subcompetențe</i>	<i>Unități de învățare</i>	<i>Activități de învățare/evaluare</i>
<p><i>Elevul va fi capabil să:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - cunoască codul de șah internațional. 	<p>1. Codul de șah.</p>	<p>Lecții teoretice în grup; Evaluare prin test de cunoștințe.</p>

4.3.8. Studiarea literaturii de șah

<i>Obiective de referință vs subcompetențe</i>	<i>Unități de învățare</i>	<i>Activități de învățare/evaluare</i>
<i>Elevul va fi capabil să:</i> - aprofundeze cunoștințele sale în jocul de șah; - dezvolte calitățile și capacitățile sale de cercetare științifică; sinteză și analiză.	1. Partide clasice. 2. Șahiști renumiți.	Sarcini individuale și în perechi; Evaluare prin test de cunoștințe.

4.3.9. Seminare de arbitraj

<i>Obiective de referință vs subcompetențe</i>	<i>Unități de învățare</i>	<i>Activități de învățare/evaluare</i>
<i>Elevul va fi capabil să:</i> - organizeze și să arbitreze un turneu de șah.	1. Seminare de arbitraj.	Lecții teoretice în grup. Evaluare prin test de cunoștințe.

4.3.10. Turnee de calificare, participarea la competiții

<i>Obiective de referință vs subcompetențe</i>	<i>Unități de învățare</i>	<i>Activități de învățare/evaluare</i>
<i>Elevul va fi capabil să:</i> - dezvolte spiritul sportiv; - aplice cunoștințele sale în practică.	Turnee de calificare, participarea la competiții.	Rezultatele sportive. Obținerea categoriilor sportive.

Bibliografie

1. Ferguson D. R. C., „Research and Benefits of Chess,” www.kfce.eu.
2. Gheorghe Vășii, „Rolul Psihologic și Educativ al Șahului”. *Palatul Copiilor din Ploiești*.
3. Пожарский В., Шахматный учебник на практике, Ростов на Дону: Феникс, 2008.
4. Голенищев В., «Программа подготовки юных шахматистов IV и III разряда», Москва, 1969.
5. Костров Д., "Шахматы для детей, родителей и учителей".
6. Ильченко А. А., Физическая подготовка юных шахматистов в переходном периоде годичного тренировочного цикла, 2011.
7. Разуваев Ю., „Шахматы и система образования: лёд тронулся»,” *64-Юниор*, №4\2009.
8. <http://www.amga-sch2-chess.narod.ru/metod.html>, „Влияние игры в шахматы на младших школьников”.

V. CURRICULUM OPȚIONAL DE PREDARE-ÎNVĂȚARE A ȘAHULUI ÎN INSTITUȚIILE SPECIALIZATE DE PERFORMANȚĂ

Introducere

Prezentul curriculum este destinat profesorilor din instituțiile sportive specializate, specialiștilor, autorilor de manuale și ghiduri metodice, elevilor, sportivilor.

Prezentul curriculum este un document normativ și obligatoriu pentru realizarea procesului de predare-învățare la ultimul nivel curricular – nivelul III – predarea învățarea șahului în instituțiile de performanță.

Conținuturile din prezentul curriculum sunt prevăzute pentru 4 (patru) ani de studii, iar repartizarea orientativă a orelor a fost efectuată pentru fiecare an în parte.

Studierea șahului la acest nivel include elemente de pregătire sportivă: teoria, practica la nivel național și internațional, regimul sportiv și pregătirea psihologică corespunzătoare. Curriculumul include atât ore auditoriale, cât și individuale; activități de învățare/evaluare și sugestii metodologice de predare-învățare-evaluare.

5.1. Obiectivele predării-învățării șahului în instituția de învățământ specializată de performanță versus competențele specifice

La finele disciplinei, elevii vor fi capabili să:

- cunoască la nivel înalt elementele jocului de șah;
- manifeste ingeniozitate, inventivitate și spirit de competiție în cadrul jocului de șah;
- efectueze operații și deducții logice în cadrul jocului de șah, inclusiv în plan mintal la 2 și mai multe mutări;
- dezvolte abilitățile cognitive înalte prin utilizarea șahului, ca joc de învățare a unor tehnici specifice de gândire strategică și tactică;
- consolideze competențele de rezolvare a problemelor, învățarea cum să ia decizii dificile și abstracte independent;
- selecteze “cea mai bună” alegere dintr-un număr mare de opțiuni;
- ia decizii corecte și rapide sub presiunea timpului;
- dezvolte capacitatea de formare a raționamentului prin aplicarea principiilor strategice specifice jocului;
- corespundă cerințelor nivelului de maestru în sport.

5.2. Tematica și repartizarea orientativă a orelor

Nr. crt.	Tematica	Numărul de ore	
		Auditoriale	Individuale
1.	Istoria șahului	30	10
2.	Deschidere	55	10
3.	Poziții tipice ale jocului de mijloc	58	10
4.	Finalul	55	10
5.	Pregătirea fizică generală	20	10
6.	Pregătire psihologică	10	
7.	Codul de șah	10	
8.	Studierea literaturii de șah	15	15
9.	Studierea cu ajutorul programelor computerizate de șah	50	15
10.	Seminare de arbitraj	12	
11.	Turnee de calificare, participarea la competiții	100	
	TOTAL	415	80

5.3. Conținuturi repartizate pe unități de învățare

5.3.1. Istoria șahului

<i>Obiective de referință vs subcompetențe</i>	<i>Unități de învățare</i>	<i>Activități de învățare/evaluare</i>
<p><i>Elevul va fi capabil să:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - cunoască stilul de joc al șahiștilor renumiți; - analizeze partide de șah ale șahiștilor renumiți. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Partide clasice ale campionilor mondiali și ale șahiștilor renumiți. 2. Creația șahiștilor contemporani. 	<p>Lecții în grup; lecții individuale. Evaluare prin test de cunoștințe.</p>

5.3.2. Deschidere

<i>Obiective de referință vs subcompetențe</i>	<i>Unități de învățare</i>	<i>Activități de învățare/evaluare</i>
<p><i>Elevul va fi capabil să:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - cunoască teoria deschiderilor alese pentru alb și negru. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Teoria deschiderilor alese pentru alb și negru. 	<p>Lecții în grup, lecții individuale. Evaluare prin test de cunoștințe.</p>

5.3.3. Poziții tipice ale jocului de mijloc

<i>Obiective de referință vs subcompetențe</i>	<i>Unități de învățare</i>	<i>Activități de învățare/evaluare</i>
<p><i>Elevul va fi capabil să:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - evalueze poziția; - compună un plan de joc în baza evaluării efectuate; - indice planuri tipice; - anticipeze amenințările adversarului; - indice slăbiciuni și puncte forte în poziția adversarului; - indice și utilizeze slăbiciuni și puncte forte în poziția proprie; - utilizeze linii deschise; - efectueze contratac; - rezolve diferite combinații și studii în câteva mutări; - calculeze variante forțate; - analizeze partidele proprii. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Structura de pioni. Joc cu pion izolat. 2. Sistemul Carlsbad. 3. Două piese ușoare contra unui turn. 4. Utilizarea punctelor slabe a adversarului și punctelor forte proprii. 5. Linii deschise. 6. Contrajoc. 7. Combinații și studii. 8. Planuri de joc tipice. 9. Tehnica de calcul. 10. Bazele strategiei. 11. Analiza partidelor proprii. 	<p>Lecții în grup; lecții individuale. Sarcini individuale și în perechi. Analiza partidelor proprii. Evaluare prin test de cunoștințe și rezultate sportive.</p>

5.3.4. Finalul

<i>Obiective de referință vs subcompetențe</i>	<i>Unități de învățare</i>	<i>Activități de învățare/evaluare</i>
<p><i>Elevul va fi capabil să:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - cunoască poziții de bază în finaluri; - demonstreze tehnica de calcul în finaluri. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Finaluri tipice. 2. Finaluri atipice. 	<p>Lecții în grup; lecții individuale; lecții practice. Evaluare prin test de cunoștințe.</p>

5.3.5. Pregătirea fizică generală

<i>Obiective de referință vs subcompetențe</i>	<i>Unități de învățare</i>	<i>Activități de învățare/evaluare</i>
<i>Elevul va fi capabil să:</i> <ul style="list-style-type: none">- demonstreze calități și capacități motrice și funcționale;- să cunoască metodele de recuperare fizică după turneu de șah.	1. Pregătirea fizică generală.	Teste motrice și funcționale

5.3.6. Pregătirea psihologică

<i>Obiective de referință vs subcompetențe</i>	<i>Unități de învățare</i>	<i>Activități de învățare/evaluare</i>
<i>Elevul va fi capabil să:</i> <ul style="list-style-type: none">- se pregătească psihologic de turneu/ partida de șah;- perceapă corespunzător rezultatele sportive proprii;- să cunoască metodele de recuperare psihologică după turneu de șah.	1. Pregătirea psihologică.	Teste psihologice.

5.3.6. Codul de șah

<i>Obiective de referință vs subcompetențe</i>	<i>Unități de învățare</i>	<i>Activități de învățare/evaluare</i>
<i>Elevul va fi capabil să:</i> <ul style="list-style-type: none">- cunoască codul de șah internațional.	1. Codul de șah.	Lecții teoretice în grup; Evaluare prin test de cunoștințe.

5.3.7. Studiarea literaturii de șah

<i>Obiective de referință vs subcompetențe</i>	<i>Unități de învățare</i>	<i>Activități de învățare/evaluare</i>
<i>Elevul va fi capabil să:</i> <ul style="list-style-type: none">- aprofundeze cunoștințele sale în jocul de șah;- dezvolte calitățile și capacitățile sale de cercetare științifică; sinteză și analiză.	1. Partide clasice. 2. Șahiști renumiți.	Sarcini individuale și în perechi; Evaluare prin test de cunoștințe.

5.3.8. Studiarea cu ajutorul programelor computerizate de șah

<i>Obiective de referință vs subcompetențe</i>	<i>Unități de învățare</i>	<i>Activități de învățare/evaluare</i>
<i>Elevul va fi capabil să:</i> <ul style="list-style-type: none">- aprofundeze cunoștințele sale în teoria șahului.	1. Studiarea cu ajutorul programelor computerizate de șah.	Utilizarea programelor de șah și a bazelor de date.

5.3.9. Seminare de arbitraj

<i>Obiective de referință vs subcompetențe</i>	<i>Unități de învățare</i>	<i>Activități de învățare/evaluare</i>
<i>Elevul va fi capabil să:</i> - organizeze și să arbitreze un turneu de șah.	1. Seminare de arbitraj.	Lecții teoretice în grup. Evaluare prin test de cunoștințe.

5.3.10. Turnee de calificare, participarea la competiții

<i>Obiective de referință vs subcompetențe</i>	<i>Unități de învățare</i>	<i>Activități de învățare/evaluare</i>
<i>Elevul va fi capabil să:</i> - dezvolte spiritul sportiv; - aplice cunoștințele sale în practică.	1. Turnee de calificare, participarea la competiții.	Rezultatele sportive. Obținerea categoriilor sportive.

Bibliografie

- [1] FIDE, „Code of Ethics,” în *Approved by the 1989 General Assembly. Amended by 1996 Presidential Board as directed by 1996 General Assembly.*
- [2] Institutul de Expertiza Curriculara, „Sugestii privind elaborarea documentelor curriculare pentru instruirea adulților,” Chișinău, 2011.
- [3] FIDE, „Tournament Rules,” în *Approved by the 1986 General Assembly, 2007 PB*.
- [4] I. Drăgici, „ELEMENTE DE METODICĂ A PREDĂRII FINALURILOR DE PIONI,” 1998.
- [5] D. R. C. Ferguson, „Research and Benefits of Chess,” www.kfce.eu.
- [6] М. Юсупов, А. Дворецкий, Техника в шахматной игре, Харьков, 1998.
- [7] А. А. Ильченко, Физическая подготовка юных шахматистов в переходном периоде годового тренировочного цикла, 2011.
- [8] И. Кан, Защита, Москва, 1965.
- [9] А. Карпов, А. Мацукевич, Оценка позиции и план, Москва, 1999.
- [10] А. Кобленц, Уроки шахматной стратегии, Москва, 1983.
- [11] М. Дворецкий, Школа Высшего Мастерства Книга третья: Стратегия, Харьков, 1998.

VI. SUGESTII DE PREDARE-ÎNVĂȚARE-EVALUARE

Aspectul metodologic propus de curriculumul de bază pentru instituțiile de învățământ preșcolar/primar și instituțiile specializate/de performanță la cursul opțional „Șah”, elaborat în termeni de competențe reprezintă organizarea procesului educațional, raportat la centrarea pe necesitățile reale ale elevilor. Metodologia didactică vizează ansamblul metodelor și procedeele didactice utilizate în procesul de învățământ.

Obiectivele generale ale cursului/competențele specifice se exercită în diferite situații de învățare cu un anumit grad de operaționalitate și sunt în dependență directă de competențele formate, respectiv, la fiecare temă.

Nivelul calitativ al procesului educațional este condiționat și de stilul de predare și strategia didactică utilizată de către profesori. Utilizarea metodelor în context formativ îi vizează atât pe formatori cât și pe elevi și presupune o participare activă prin efort comun vizând atingerea achizițiilor finale. Metodele centrate pe elev stimulează gândirea, capacitatea de comunicare, voința, motivația, interesul.

Un imperativ al timpului reprezintă utilizarea tehnologiilor informaționale moderne în procesul educațional. Resursele web pot fi folosite la selectarea unor conținuturi informaționale de ultimă oră, la modelarea unor situații practice.

Evaluarea este o componentă distinctă a procesului didactic, care permite evidențierea achizițiilor de cunoștințe și abilități dobândite. Succesul evaluării depinde de obiectivele generale și conținutul disciplinei.

Metodologia de predare – învățare a șahului în instituțiile de învățământ preșcolar/primar este bazată pe principiul învățării prin joc, cu utilizarea jocurilor didactice. Fiecare lecție este organizată astfel, ca profesorul să colaboreze direct cu elevul/copilul, dar sunt binevenite și sarcini individuale. Inițial este recomandat să utilizați tabla demonstrativă și/sau tabla de șah de dimensiuni mari și/sau tabla de șah standart. Ulterior învățați elevii/copii să rezolve probleme în diagrame de șah, astfel ei va trebui să le rezolve în plan mintal, fără a muta piese pe tablă. La lecții practice elevii/copii sunt divizați în perechi pentru a juca partida de șah, adversarii trebuie schimbați după fiecare partida sau două.

Metodologia de predare – învățare în instituțiile specializate are particularitățile sale: elevii trebuie să însușească mai multă teorie a jocului de șah. Este recomandat să utilizați tabla demonstrativă de șah, literatura specializată, programe și baze de date specializate.

În instituții specializate de performanță se recomandă formarea grupelor cu număr redus de elevi, dar și lecții individuale.

Evaluarea elevilor se efectuează în baza a 2 criterii: teorie și practică.

Se recomandă elaborarea testărilor speciale, în baza programului de studii, pentru evaluarea teoretică la fiecare nivel.

Începând de la Nivelul 2, aceste testări trebuie să conțină 4 elemente esențiale prin care poate fi stabilit nivelul șahistic al unui sportiv:

1. Jocul combinativ – capacitatea de a găsi în poziție o idee originală, de obicei cu sacrificarea materialului, capacitatea de a găsi procedee tactice în partidă.
2. Tehnica de calcul – capacitatea de a calcula diferite variante posibile.

3. Jocul pozițional – capacitatea de a alege planul de joc corect, de a determina amplasarea cea mai bună pentru piesele sale.
4. Cunoașterea teoriei jocului de șah – cunoașterea începuturilor (debuturilor), pozițiilor tipice din mijlocul jocului, pozițiilor exacte din finaluri.

În mod natural, în decursul unei partide, toate aceste elemente acționează împreună. Astfel, evaluarea elevilor trebuie să conțină atât evaluarea separată a elementelor menționate, cât și o evaluare complexă.

O altă modalitate de evaluare a nivelului de joc al elevilor este participarea lor la competiții. Organizarea turneele de calificare interne este binevenită și vă va ajuta să stabiliți, dacă elevii pot aplica cunoștințele lor în practică. Este foarte important, ca elevii să participe și în competiții de nivel orășenesc, raional sau național. Aceste turnee vor avea efect pozitiv asupra copiilor atât în plan șahistic, cât și în plan psihologic și social.

În baza prezentului curriculum a fost elaborat ghid metodic pentru profesorii instituțiilor de învățământ preșcolar/primar.